

Herkes konuşur, herkes söyler. Ancak herkesin sözü aynı etkiyi mi yapar? İşte ilim sahibi olmanın bir güzel tarafı da söz söylemeyi bilmesidir. Her ilim sahibi sözü güzel söylemeyi bilir demesek de cahilin sözü olmaz. Bu meyanda biraz da sözün etkisinden gücünden bahsetmek yerinde olacaktır. Sözler vardır insana şifadır, derdine devadır. Sözler vardır sağlam adamı hasta eder, zinde insanı verem eder. Sözler vardır bir milleti şaha kaldırır. Sözler vardır koca bir orduyu bozguna uğratır. Zamanında ve yerinde söylenmiş bir söz, aslında en büyük silahlardan daha etkileyicidir. Sözün gücü ve güzeli denince akla ilk gelen

Yunus Emre'nin o güzel mısralarıdır:
bilen kişinin yüzünü ağ ede bir söz

Keleci

Sözü pişirip diyenin işini sağ ede bir söz

Konuşmasını, güzel söz söylemesini bilen, diline ve dile hâkim olan kişinin söylediği sözler onun yüzünü ak eyler. Sahibini asla mahcup eylemez.

Onun için akıllı kimse yemeği pişirmeden yemediği gibi sözü de pişirmeden söylemez. Sözün pişirilmesi, konuşmadan önce sözlerin kendi içinde iyice ölçüp biçilmesi anlamının düşünülmesi ve kullanılacak kelimelerin özenle seçilmesidir. Artık imbikten süzülürcesine kişinin dudaklarından değil de sanki yüreğinden dökülen bu sözler, gönüllerde yankı bulur, zihinlerde iz bırakır. Bu şekilde konuşulan konular neticeye varır. İş tamama erer.

Devam ediyor Yunus Emre

Söz ola kese savaşı, söz ola kestire başı

Söz ola ağılı aşı, bal ile yağ ede bir söz

Öyle sözler vardır ki söylediğin anda insanlar arasındaki çatışmayı, kavgayı, husumeti bir anda durdurur. Öyle de sözler vardır ki sahibinin kellesini bir anda yele verir. Bir sözle insanlar birbirine girer, kavgalara, savaşımlara sebep olur, bir sözle savaşlar sona erer, sulh ve sükûn gelir. İşte bunun gibi bir söz, zehir gibi yemeği bal ile yağ gibi yaparken bir söz ise baklavayı zehir gibi yapar da kimse dönüp bakmaz. Güzel ve tatlı konuşmanın değer ve kıymetini ne güzel ifade ediyor Yunus Emre.

Gel ahî ey şehriyârî sözümüzü dinle bâri

Söz Alimde Güzeldir

Prof. Dr. Ahmet ŞİMŞİRGİL tarafından yazıldı
Cuma, 26 Nisan 2024 10:36 - Son Güncelleme Cuma, 26 Nisan 2024 10:36

Hezâr gevher ü dinârı kara toprağ ede bir söz

Yunus Emre bu defa da bizlere şöyle sesleniyor:

Gel ey kardeş, ey dost sözümü dinle! Öyle sözler vardır ki binlerce mücevheri, altını kara toprak gibi değersiz kılar. Gel böyle bir sözü söyleme. İnci ve mücevherleri yele verme!

Gerçekten de bir kimse size maddî değeri çok yüksek ve güzel bir hediye alsa, ama hediye verirken sizi minnet altında bırakacak kibirli ve gururlu tavırlar takınsa uygunsuz sözler söylese, o hediyenin sizin için bir değeri kalır mı? Diğer yandan sizi yürekten seven gerçek bir dostun sunduğu basit bir hediye sizin için hazinelerden daha kıymetli değil midir?

Kişi bile söz demini demeye sözün kemini

Bu cihân cehennemini sekiz uçmağ ede bir söz

Sözün fasih, belîğ ve güzel bir üslupla ifade edilmesi de yeterli olmamaktadır. Yerinde, zamanında ve muhataba göre söylenmesi de büyük önem taşır. Yerinde ve zamanında söylenmeyen söz, hedefini bulmayan ok gibidir. Her doğru her yerde söylenmez sözü de bu inceliğe işaret etmektedir.

Yunus Emre ikinci mısradan ise önce bu dünyanın aslında bir zindan ve cehennem olduğunu belirterek sıkıntılarına işaret ediyor. Nitekim dünya hayatı bir sürü meşakkatle doludur. Ölüm, hastalık, yalnızlık, geçimsizlik, fakirlik ve daha nice elem ve kederler insanoğlunu beklemektedir. İnsan küçük bir lezzet için bazen çok ağır bedeller ödemek zorunda kalır. Nitekim aşağıdaki şu kıta bu halin tam bir ifadesi gibidir.

Afet-i gamdan aceb dünyada kim azâdedir

Herkesin bir derdi var mâdem ki âdemzâdedir

Bir hûma-yı zevki bin sayyâd-ı gam takib eder

Böyle bir mevhumu bilmem neden halk üftâdedir

“Afet-i gamdan aceb dünyada kim azâdedir”. Dünyada kimse var mıdır ki; gam üstüne gelmiş olmasın, onun üzerine gam yağmurları yağmış olmasın.

“Herkesin bir derdi var madem ki ademzâdedir”.. Âdemoğlu değil mi bir kere, mutlaka derdi vardır dışarıdan belli olmasa da.

“Bir hûma-yı zevki bin sayyâd-ı gam takib eder.” Sayyâd avcı demek hûma da kuş. Zevk kuşunu bin tane gam avcısı takip eder. Kuşun peşinde bin tane avcı düşünün. Onun kurtulma şansı var mı? İşte senin de bir zevkini bin üzüntü avcısı takip ediyor. Onu yakaladığın anda başına üşüşecekler.

“Böyle bir mevhuma bilmem neden halk üftâdedir.” Üftâde de düşkün demek. “Mevhûm, vehm edilen, hayal mahsulü olan hakikat olmayan bir şeye halk, insanlar yani niçin düşkündür? Anlayamıyorum” diyor.

İşte Yunus Emre de; yapılacak olan güzel bir sözle, sıcak bir tebessümle çevremizdeki insanların gönüllerini ferahlatmak olmalıdır. O zaman bu cihan Cehennemi sekiz Cennet oluverir diyor. Gerçekten de herkes kendine biraz çeki düzen verse, başkalarını incitmemek için sözlerini özenle seçse, maksadını nezih ve nazik bir dille anlatsa bu dünya cehennemi cennete dönmez mi? “Mümin, elinden ve dilinden Müslümanların zarar görmediği kişidir” kutsî hadisi de bize aynı ufku göstermiyor mu?

“Kim ki Allah’a ve ahiret gününe inanıyorsa ya hayır konuşsun yahut sussun.”

Demek ki yukarıdaki beyitlerde olduğu gibi konuşamıyorsan sus ve konuşma. Kârlı çıkarsın yoksa herhalde zarardasın. İsterseniz yine Yunus Emre’ye kulak verelim.

Söylememek harcıısı söylemegin hasıdır

Söylemegin harcıısı gönüllerin pasıdır

Gönüllerin pasını ger sileyim der isen

Şol sözü söylegil kim sözün hulâsasıdır

Burada “harc” sözü “güç, kuvvet, yapıştıran” şeklinde anlaşılmalıdır. Binalarda tuğlaları birbirine yapıştırana da “harç” denir. “Söylememek harcısı söylemeğin hasıdır” derken, “konuşmamaktan doğan güç, en has konuşmaya bedeldir” veya konuşmanın en güzeli konuşmamaktır diyor. Konuşmanın gücü ise gönüllerde pas oluşturmaktan başka bir sonuç vermez.

Gönüllerde oluşan bu pası silmek istersen öyle bir söz söyle ki sözün özeti hûlasası olsun. Sözü uzun etme, aksi takdirde pası artırmaktan başka bir fayda vermez.

Yusuf Has Hacib, Kutadgubilig’de beylere nasihat ederken:

Ne yumruktan ne kılıçtan iz kalır,

İnsan ölür arkasından söz kalır

Demektedir. Halka demir yumrukla ve kılıçla değil güzel sözle yaklaş. Halkının kalbini ve gönlünü kazan. Sen halkının kalbini kazanırsan, halkın da sana karşı malını (vergisini) kıskanır mı? Askerin senin uğrunda canını vermekten kaçır mı?

Nitekim tarihin büyük cihangirleri halkı ve askerleri tarafından en çok sevilenlerdir. Halkını demir yumrukla korkutanların saltanatı uzun sürmez. Sonu mutlaka felaket olur. Son yüzyılda kurulan imparatorluk veya çeşitli devletlerin akıbetlerini çok iyi tahlil etmek gerekmektedir.

Netice olarak düşünmeden, sonunun nereye varacağına bakmadan söylediğimiz sözler, çoğu kez karşıımızdaki kişi üzerinde olumsuz ve kırıcı etki bırakabilir. O anki duyguların etkisinde kalarak ağızımıza geleni söylemek, yanlış bir davranıştır. Sözlerimizi iyice düşünüp etkisini hesapladıktan sonra söylemeliyiz.

Söz Alimde Güzeldir

Prof. Dr. Ahmet ŞİMŞİRGİL tarafından yazıldı
Cuma, 26 Nisan 2024 10:36 - Son Güncelleme Cuma, 26 Nisan 2024 10:36

En iyisi, olayların etkisinin geçmesini beklemek, sonra konuşmaktır. Sonradan pişman olacağımız, üzüleceğimiz sözleri söylememek için sakın olmalı, iyice düşünüp öyle konuşmalıyız.

“Boğaz dokuz boğum”. “Dokuz kere düşün bir kere söyle”! “Önce düşün, sonra söyle”! “Sözünü bil, pişir; ağzını der, devşir”, atasözleri de hep telafisi mümkün olamayan hatalara düşmemek için değil midir?

Prof. Dr. Ahmet Şimşirgil